

INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA O'ZLASHGAN NEOLOGIZMLARNING ILMIY TAHLILI

Abdijamilova Durdona Navruz qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti talabasi

ANNOTATSIYA *Mazkur maqolada ingliz tilidan o'zbek tiliga o'zlashgan neologizmlarning paydo bo'lish sabablari, tilga ta'siri, ijobiy va salbiy jihatlarining tahlilini ko'rishimiz mumkin.*

KALIT SO'ZLAR *Neologizm, sabab, ta'sir, ijobiy, salbiy jihatlar*

TRANSLATED FROM ENGLISH TO UZBEK LANGUAGE SCIENTIFIC ANALYSIS OF NEOLOGISMS

ANNOTATION *In this article, we can see an analysis of the reasons for the emergence of neologisms adopted from English into the Uzbek language, their impact on the language, and their positive and negative aspects.*

KEYWORDS *Neologism, cause, effect, positive, negative aspects.*

Kirish

Globallashuv jarayoni, internet va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida ingliz tilidan o'zbek tiliga ko'plab yangi so'zlar — neologizmlar o'zlashmoqda. Bu hodisa tilimizning boyishiga xizmat qilsa-da, u bilan bog'liq lingvistik, madaniy va normativ masalalarni ham keltirib chiqarmoqda.

Hozirgi globallashuv davrida ingliz tili xalqaro muloqot, fan-texnika, internet va biznesning asosiy vositasiga aylangan. Natijada o'zbek tiliga ham ingliz tilidan ko'plab yangi so'zlar – neologizmlar kirib keldi. Bu jarayon tilning boyishiga hissa qo'shayotgan bo'lsa-da, ba'zan muammolarni ham yuzaga keltirmoqda.

Neologizmlarning paydo bo'lish sabablari

Inglizcha so'zlarning o'zbek tiliga kirib kelishiga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda:

Texnologiya va internet rivoji – “kompyuter”, “internet”, “blog”, “post”, “like”, “chat” kabi so'zlar shu yo'sinda paydo bo'ldi.

Biznes va marketing – “startup”, “manager”, “marketing”, “brand”, “sale”, “bonus” kabi so'zlar iqtisodiy sohada faol qo'llanmoqda.

Madaniyat va kundalik hayot — “show”, “design”, “fashion”, “fitness”, “diet”, “weekend” kabi tushunchalar hayotimizga kirib keldi.

O‘zlashgan neologizmlarning turlari

To‘liq o‘zlashgan so‘zlar

Bu so‘zlar talaffuz va yozilishi bilan o‘zbekchaga moslashgan:

“Kompyuter”, “printer”, “market”, “internet”, “blogger”.

Qisman o‘zlashgan so‘zlar

Inglizcha shaklini saqlagan, lekin o‘zbekcha qo‘shimchalar bilan qo‘llanadigan:

“Post qildim”, “like bosdim”, “update qildim”, “zoomlashdik”.

Original shaklda qo‘llanayotgan so‘zlar

Asosan yoshlar nutqida uchraydi:

“challenge”, “stream”, “team”, “deadline”, “trend”.

Tilga ta’siri

Ijobiy tomonlari

Tilning lug‘at boyligi kengaymoqda.

Yangi texnologik va ilmiy tushunchalarni ifodalash osonlashmoqda.

Jahon til standartlariga yaqinlashish imkoniyati yaratilmoqda.

Salbiy tomonlari

O‘zbekcha muqobillarning kamayib borishi.

Tilning sofliigi va milliy xususiyatlariga salbiy ta’sir.

Ba’zi hollarda so‘zlarni noto‘g‘ri ishlatish.

Neologizmlarning kelib chiqish sabablari

Texnologik taraqqiyot – kompyuter, internet, dasturiy ta’minot sohalari bilan bog‘liq so‘zlar (masalan, “server”, “blog”, “post”).

Iqtisodiy va biznes sohalari – yangi iqtisodiy tushunchalami ifodalash zarurati (masalan, “startup”, “marketing”, “freelancer”).

Madaniy almashinuv – ommaviy axborot vositalari va san’at orqali tilimizga kirib kelgan so‘zlar (masalan, “show”, “trend”, “hit”).

O‘zlashgan so‘zlar turlari

To‘liq o‘zlashganlar: O‘zbek tilining fonetika va morfologik qonunlariga moslashgan so‘zlar, masalan, “kompyuter”, “printer”, “internetchi”.

Qisman o‘zlashganlar: Asl shaklini saqlagan holda ishlatilayotgan so‘zlar, masalan, “brand”, “online”, “podcast”.

Gibrid so‘zlar: Inglizcha va o‘zbekcha unsurlar aralashib hosil bo‘lgan neologizmlar, masalan, “online-do‘kon”, “startup loyihasi”.

Xulosa

Inglizcha neologizmlar o'zbek tilining leksik boyligini oshirsa-da, ba'zan milliy so'z boyligiga soya solishi mumkin. Shu bois ularni normativ jihatdan tartibga solish va o'zbekcha muqobillarini yaratish dolzarb masala hisoblanadi.

Ingliz tilidan kirib kelayotgan neologizmlar – o'zbek tilining zamon bilan hamnafas bo'lishida muhim omil. Ammo ularni oqilona ishlatish, tilimizga moslashtirish va ilmiy asosda tartibga solish lozim. Shu yo'l bilan tilimizning boyligi va milliyligi saqlanib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbek tilining izohli lug'ati. 2 jildli – M., 1981.;
2. O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildli – T.
3. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. – T., 12 tomli, 2000-2006.
4. Mahmudov N. O'zbek tilida o'zlashma so'zlar: me'yor va milliylik., O'zbek tili va adabiyoti. 2010.